

К. е. н. Тютюнник Ю.М., Литвиненко А.М.

Полтавська державна аграрна академія

ОЦІНЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ВЛАСНОГО Й ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ

При внутрішньому аналізі фінансового стану необхідно вивчити склад, структуру та динаміку власного й позикового капіталу, з'ясувати причини зміни окремих їх складових і дати оцінку цим змінам. У сучасних умовах структура джерел формування капіталу є тим фактором, який безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства – його фінансову стійкість, довгострокову платоспроможність, величини доходів і фінансових результатів, рентабельність діяльності. Якщо підприємство може забезпечити вищий рівень віддачі на вкладений капітал, ніж платить за кредитні ресурси, то, залучаючи позикові кошти, воно може контролювати більші грошові потоки, розширювати масштаби своєї діяльності, підвищувати рентабельність власного капіталу, зміцнювати ринкові позиції [3, с. 455].

Як показує практика, ефективність використання позикового капіталу вища, ніж ефективність використання власного капіталу. Це пояснюється низкою причин [2, с. 132-133]: 1) для того, щоб взяти позикові кошти, позичальник обов'язково повинен змістовно обґрунтувати мету; 2) позикові кошти беруть під певний відсоток, що підвищує відповідальність позичальника перед кредиторами; 3) якщо кредитором виступає банк, то він постійно контролює використання суб'єктом господарювання позикових коштів відповідно до визначеної мети; 4) юридичне оформлення документів про надання позикових коштів означає правову відповідальність позичальника.

Разом із тим, необхідно враховувати, що пропорційно підвищенню частки позикового капіталу в джерелах формування капіталу зростає ризик зниження фінансової стабільності й платоспроможності підприємства, зменшується прибутковість сукупних активів внаслідок виплати позикового відсотка.

В окремих випадках може бути більш вигідним використовувати власний

капітал, менше залучати позикові кошти для зниження фінансового ризику. А з іншого боку, може бути ефективнішим використання позикового капіталу для отримання більших доходів, але з вищим фінансовим ризиком. Отже, важливим питанням в аналізі структури джерел формування капіталу є оцінювання оптимальності співвідношення власного й позикового капіталу.

На це співвідношення впливає низка факторів, які обумовлені внутрішніми й зовнішніми умовами діяльності підприємства та обраною ним фінансовою стратегією, зокрема: розширення або скорочення обсягів діяльності (впливає на динаміку потреб у залученні коштів); тривалість одного обороту оборотних активів, його співвідношення з періодом погашення кредиторської заборгованості; структура витрат; накопичення надлишкових запасів, недіючого обладнання тощо; вилучення коштів на створення сумнівної дебіторської заборгованості, що спричиняє збільшення залученого капіталу.

Оцінювання змін, які відбуваються в структурі джерел формування капіталу, може бути різним з позиції інвесторів і підприємства. Для інвесторів ситуація буде більш надійною, якщо частка власного капіталу перевищує 50%, що виключає високий фінансовий ризик. Підприємства, як правило, зацікавлені в наявності залученого капіталу. Отримавши позикові кошти під менший відсоток, ніж рентабельність підприємства, можна розширити обсяги діяльності, підвищити прибутковість власного капіталу [1, с. 236].

У теорії й практиці фінансового аналізу проблема оптимального співвідношення власного й позикового капіталу не має однозначного вирішення. Учені-економісти по-різному оцінюють оптимальність співвідношення власного й позикового капіталу (наприклад, 70:30; 60:40; зазвичай – 50:50). Кожне підприємство має визначати його у взаємозв'язку зі структурою основного й оборотного капіталу, швидкістю оборотності оборотних коштів та іншими факторами [4, с. 70-72].

На структуру джерел формування капіталу безпосередньо впливає тривалість обороту коштів. Підприємство, період обороту коштів у якого менший, може мати більшу частку позикових джерел у сукупних пасивах без

загрози для власної платоспроможності й без збільшення ризику для кредиторів, тому що підприємству з високою оборотністю капіталу легше забезпечити надходження коштів і розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Важливе значення при оцінюванні раціональності структури джерел формування капіталу має співвідношення тривалості виробничо-комерційного циклу й періоду погашення кредиторської заборгованості. Чим більший період виробничо-комерційного циклу обслуговується капіталом кредиторів, тим меншою може бути частка власного капіталу в сукупних пасивах підприємства.

Ще один фактор, який впливає на співвідношення власних і позикових коштів, – структура витрат підприємства. Чим більша частка постійних витрат у собівартості продукції, тим вищий ризик неплатоспроможності підприємства, якщо з якихось причин його доходи зменшуються. Отже, суб'єкти господарювання, в яких висока питома вага постійних витрат у загальній сумі витрат, повинні мати більшу частку власного капіталу.

Таким чином, аналіз структури власного й позикового капіталу необхідний для оцінювання раціональності джерел фінансування діяльності підприємства та його ринкової стабільності. Цей чинник дуже важливий, по-перше, для зовнішніх користувачів інформації (банків, інвесторів, постачальників тощо) у зв'язку з визначенням ступеня фінансового ризику і, по-друге, для самого підприємства під час обґрунтування варіантів організації фінансів і вироблення фінансової стратегії.

Література:

1. Економічний аналіз: Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 365 с.
3. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
4. Салига С.Я., Дацій Н.В., Корецька С.О. та ін. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.